

175 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ДАВОРИНА ЈЕНКА,
АУТОРА ХИМНЕ „БОЖЕ ПРАВДЕ“

МУЗИЧКИ АМБЛЕМ

*„Увећава свест о моћи,
разгони страх, умножава наду“*

(Миливоје Павловић)

Минуле године у Србији је гостовало неколико мегазвезда из света музике, Мик Џегер са Ролингстонсима, Мадона, Ерос Рамацоти, Карлос Сантана, Симпли Ред, Том Џонс. Као што је и ред, сва наша штампа пропратила је њихов долазак, уз констатацију да чак две генерације наших људи зна скоро све о њиховим највећим хитовима, почев од тога ко је аутор текста, ко аутор музике, до појединости о њиховом настанку.

А ово је текст о нашој државној химни „Боже правде“. Да се не заборави. Да поштујемо вредности, нарочито оне које уједињују расуту националну и социјалну енергију.

Прво у позоришту

Поводом пунолетства и ступања на престо кнеза Милана Обреновића, 10. августа 1872. године, у Народном позоришту у Београду премијерно је изведена драмска алегија „Маркова сабља“. Сценско дело је било прожето с неколико музичких нумера, међу којима је била и свечано интонирана хорска песма „Боже правде“.

Заправо, „Боже правде“ је била потка завршне сцене где је апологетски тон, иначе присутан у целој драми, био нарочито изражен. Наравно, величан је млади владар, чијим ступањем на престо почиње време општег благостања, које најављује Вила (један од три главна лика) следећим речима: „Ближи се, ближи, то срећно време! Бачено семе брзо сазрева. Ево чуј!“ Иза сцене се затим чује песма, коју пева, како и приличи, цео хор (народ):

*„Боже правде, ти што спасе
од пропасти до сад нас!
Чуј и од сад наше гласе,*

*и од сад нам буди спас!
Моћном руком води, брани
будућности српске брод;
Боже спаси, Боже храни
српског кнеза, српски род!*

*Једна воља да задахне
сложна срца, Боже дај!
Па да Српству зора сване,
дугој беди дође крај!*

*Да нам сину лепши дани,
да слободе сазре плод;
Боже спаси, Боже храни
српског кнеза, српски род!“*

„С обзиром на династички дух којим је одисала“ (Миливоје Павловић), драма је на сцени Народног позоришта изведена око 30 пута, што је резултат истраживања недавно преминулог академика Божицара Ковачека. Поред тога, драма је у одређеним приликама, приказивана и на дворским и градским свечаностима.

Међутим, приликом гостовања у Новом Саду, аустро-угарске власти нису дозволиле извођење драме у њеном изворном облику. Плашећи се поновног буђења националне свести код својих српских поданика, власт је тражила да се последња сцена, са песмом „Боже правде“, замени сценама којима се величају дела Вука, Доситеја и тадашњих српских савременика.

Ипак, тадашњи управник позоришта Антоније Хацић у наредним извођењима „Маркове сабље“ враћа „Боже правде“ у завршну сцену, али се уместо „српског кнеза“, певало „српски народ“.

О АУТОРИМА

„Маркову сабљу“ и песму „Боже правде“ написао је Јован Ђорђевић, док је музику компоновао Даворин Јенко, личности које заузимају значајно место у српској култури 19. века.

Ђорђевић је рођен 1826. године у Сенти, а школовао се у Сегедину, Новом Саду, Темишвару и Пешти. Био је секретар Матице српске и њеног Летописа (1857), оснивач и први управник Српског народног позоришта у Новом Саду (1861) и Народног позоришта у Београду (оснивач 1868, а управник 1875. године), професор на Великој школи (1888-1890), министар просвете (1892). Творац је првог латинско-српског речника (1886). За потребе новосадског и београдског позоришта превео је са мађарског, немачког и француског језика чак 26 драма. Умро је у Београду 21. априла 1900. године.

Даворин Јенко (крштено име Мартин) је био Словенац из Даворија код Церкља. Рођен је 9. новембра 1835. године, а школовао се у Крању, Љубљани, Трсту и Бечу. Године 1859. оснива „Словеначко певачко друштво“, а 1862. прихвата позив из Панчева да преузме место хоровође тамошњег српског певачког друштва. У Београд ће прећи 1865. и преузети место хоровође „Београдског певачког друштва“. Од 1871. има уговор са Народним позориштем да ће обављати „дужности учитеља и управитеља певачког“.

Аутор је прве српске оперете („Врачара“, 1882) и популарних песама „Сеоска лоло“ и „Где си душо, где си рано“, које се данас сматрају за народне. Јенко је био и први музичар који је изабран за члана Српске краљевске академије (1888). Након смрти глумице Веле Нигринове (1908), са којом је живео од доласка у Београд, вратио се у Љубљану, где је умро 25. новембра 1914. године.

Третирајући га као српског поданика, аустро-угарске власти нису дозволиле на сахрани држање пригодног говора, нити поступање по Јенковом тестаменту (писан ћирилицом), по коме је његова оставштина била намењена школовању српских сиромашних студената.

„БОЖЕ ПРАВДЕ“ КАО ХИМНА

Десет година после првог извођења, када је било јасно да „Боже правде“ има снажан утицај на свест грађана, Јован Ђорђевић је своје дело прилагодио новој намени – химни Краљевине Србије. Аутор је из постојећег текста избацио последњу строфу и додао три нове, па је уз непромењену музику Даворина Јенка, „Боже правде“ први пут изведена као државна химна на свечаности проглашења Србије за Краљевину 22. фебруара/6. марта 1882. године. У завршном стиху уместо „српског кнеза“ певало се „српског краља“.

После „мајског преврата“, од 1903. до 1909. године Србија није имала званичну химну. Док се тражила химна по мери нове ди-

настије, њену функцију је вршило неколико патриотских песама, да би после неколико неуспелих покушаја за избор нове химне, враћена „Боже правде“. Озваничио је то краљ Петар I Карађорђевић, 27. јуна 1909. (поводом свог 65. рођендана), када је ставио свој потпис на решење Владе да се заједничко дело Јована Ђорђевића и Даворина Јенка прогласи за државну химну. Наравно, као што се и очекивало, поново су измењени последњи стихови, који су сада гласили:

*„Краља Петра, Боже храни,
моли ти се српски род!“*

У том облику, химна „Боже правде“ је остала све до краја Првог светског рата, да би после стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, химна заједничке државе била састављена из делова националних химни. Почетни и завршни став узети су из химне „Боже правде“, док су делови хрватске химне „Лијепа наша домовино“ и словеначке „Напреј, застава Славе“ (аутор Даворин Јенко), чинили њен средишњи део.

Али, примерено заједничкој држави, придев „српски“ у химни није могао дуго опстати, па је решењем министра просвете Павла Маринковића од 12. децембра 1919. године, текст химне „Боже правде“ измењен: придев „српски“ замењен је придевом „наш“.

А затим, како је Краљевина губила своје владаре (1921. године умро је Петар, а 1934. убијен је Александар), тако су и њихова имена истим редом избацивана из државне химне. После атентата у Марсељу, последњи стихови химне су гласили:

*„Петра Другог, Боже спаси,
моли ти се сав наш род!“*

У том облику химна „Боже правде“ је остала до 29. новембра 1945. године, када је комунистичка Југославија за своју химну прогласила Томашикову песму „Хеј Словени“.

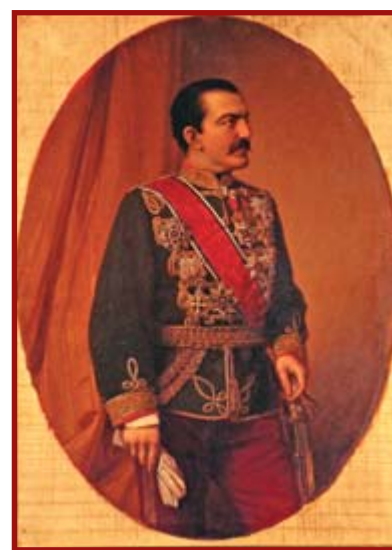

Јован Ђорђевић

СРПСКА НАРОДНА ХИМНА

Andante maestoso. Даворин Јенко

1. Бо - же прав-де, ти што сна-се од про-на-сти
до сад нас! чуј и од-сад на-ше гла се и од сад нам
бу-ди спас! Мојном ру-ком во-ди бра-ни бу-дућ по-сти
срп - ске брод! Бо - же спа-си, Бо-же хра - ни
српског Краља српски род! српски род! српски род!

Краљ Милан Обреновић
у чију част је написана
хорска песма „Боже правде“

Уставом Републике Србије (члан 7) од 8. новембра 2006. године, свечана песма „Боже правде“ је проглашена државном химном, има осам строфа, а њени кључни стихови сада гласе:

*„Боже спаси, Боже храни
српске земље, српски род!“* ■

Зорица ЈАНКОВИЋ

Ауторка је историчар и кустос Историјског музеја Србије